

Redactioneel

Volgens de Duitse socioloog Ulrich Beck is de 'condition humaine' in de Westerse wereld de afgelopen tijd fundamenteel veranderd. Wat ons tegenwoordig bezighoudt is niet meer het basale 'ik heb honger', maar een meer gecompliceerd 'ik ben bang'. Inderdaad lijken angst en afgeleiden daarvan zoals wantrouwen, paranoia en cynisme steeds bepalender voor onze omgang met de wereld. In het inleidende artikel van het vorige nummer besprak Henk van Houthum reeds het fenomeen van angst voor de buitenwereld en voor de spreekwoordelijke 'ander'. Xenofobie en agorafobie nemen toe, mensen zijn bang voor het verloren gaan van hun individuele of groepsidentiteit, voor het verdwijnen van grenzen, voor complexiteit en ambiguïteit.

Vaak worden globalisering en toenemende technologische vooruitgang hiermee in verband gebracht, juist omdat deze processen alles wat vertrouwd, begrensd en dus veilig is voortdurend ondermijnen. We zien steeds meer anderen en meer grenzeloosheid en we begrijpen steeds minder hoe de onderliggende processen vorm krijgen en door wie of wat ze bepaald worden.

Op economisch, politiek en sociaal niveau beheerst dit idee van oncontroleerbaarheid en gebrek aan transparantie onze paranoia. De cultuurtheoreticus Frederic Jameson spreekt in dit verband van steeds grotere problemen met 'cognitive mapping', met andere woorden: we weten steeds minder hoe de wereld eruit ziet, of we denken dat we dat niet meer weten. Een film als 'The Matrix', waarin blijkt dat de mensheid collectief gemanipuleerd wordt door een moeilijk definieerbaar machtsnetwerk dat ons een illusoire wereld voorspiegelt terwijl we feitelijk worden misbruikt voor een niet door onszelf gekozen hoger doel, is in deze visie een reflectie van dergelijke metafysische angsten en daarmee een typische uiting van de Zeitgeist, die bovendien verdere voeding geeft aan ons wantrouwen.

Ook op het meer prozaïsche niveau van ons dagelijks leven regeert de angst. Net als ten tijde van de onstuimige veranderingen in de negentiende eeuw, toen de problemen in de, door industrialisering en massale immigratie snel groeiende steden oncontroleerbaar en zeer bedreigend leken, wordt de stad tegenwoordig door velen beschouwd als een gewelddadig beest dat nodig getemd moet worden. Stedelingen voelen zich in hun dagelijkse omgeving geterroriseerd door groepen 'anderen' en trekken zich terug of vragen om meer bescherming. Deze collectieve veiligheidsmanie lijkt weliswaar te zijn voortgekomen uit reële gebeurtenissen en gevaren, maar ze wordt ook bewust gecreëerd en gecultiveerd. In zijn spraakmakende documentaire 'Bowling for Columbine' wijst regisseur Mike Moore met een beschuldigende vinger naar de (commerciële) media in de Verenigde Staten, die met hun eenzijdige focus op 'mediagenieke' geweldsmisdad appelleren aan eenvoudige onderbuikgevoelens. Daarmee houden ze hun kijkcijfers hoog en voeden ze een veelal raciaal gekleurde stedelijke angsthysterie.

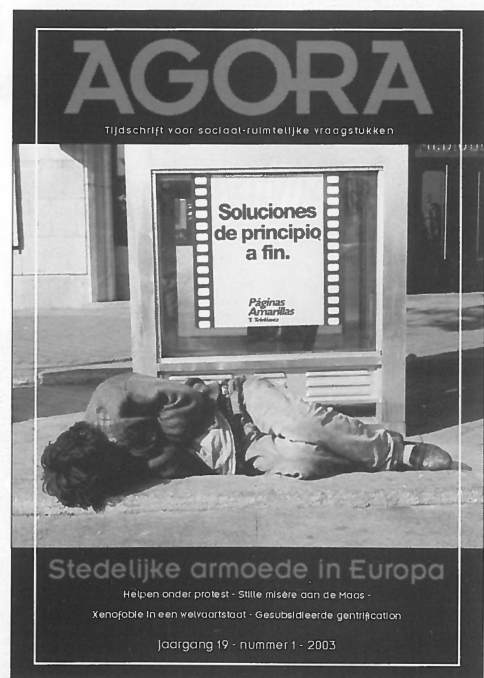
Ook in Europa worden de media voor dergelijke ontwikkelingen verantwoordelijk gehouden. In samenspel met werkelijke problemen en processen zoals de crisis in de verzorgingsstaat en de voortschrijdende kenniseconomie (die grote groepen

mensen het onbehagen geeft dat ze 'niet meer bij kunnen blijven'), veroorzaken de media volgens de Vlaamse socioloog Mark Elchardus bij de burger een fundamenteel wantrouwen, dat zich met name richt op de politiek. In zijn recente boek 'De dramademocratie' komt hij tot de slotsom dat het niet de politieke schandalen van de afgelopen tijd zijn die het wantrouwen hebben veroorzaakt, maar dat die er een uiting van zijn. Het wantrouwen produceert schandalen omdat die ons onbehagen bevestigen. Voor de stad geldt hetzelfde: we zien steeds meer criminaliteit en andere gevaren omdat onze angsten ons in die richting wijzen. Door de consequenties hiervan, bijvoorbeeld het 'zero tolerance'-beleid op straat, 'harde aanpak' van allerlei stedelijke probleemgebieden en een restrictievere houding ten opzichte van buitenlanders, allemaal via de dramademocratie ingevoerd op óns verzoek, verlaagt de angst zich in concrete veranderingen in ons stedelijke landschap. Angst wordt daarmee steeds meer een sociaal-ruimtelijk vraagstuk.

De redactie van AGORA laat zich niet leiden door pleinvrees, maar gaat nuchter verder met wat zij als haar taak ziet. Het op kritische wijze analyseren van sociaal-ruimtelijke problemen zal hopelijk bijdragen tot een vermindering van ongerichte angst en tot het constructief zoeken naar oplossingen voor reële problemen. Dit nummer is geheel gewijd aan één daarvan: stedelijke armoede in Europa. Het eerste artikel vormt een inleiding tot het thema, waarbij enkele opmerkingen worden gemaakt over 'armoede' en 'de arme' en de rode draden worden aangegeven die in de rest van het nummer te vinden zijn.

Redactie AGORA

'Soluciones de principio a fin' - 'Oplossingen van begin tot eind'

(Foto Maria Bruquetas-Calleja)